

## Gedachten over “De tafel van de Heer”

### Inleiding

Onlangs vroeg een van de kinderen me om nog eens uit te leggen hoe het nu zit met het deelnemen aan de tafel van de Heer en waar dat kan. Vanwege de verwarring komen deze vragen naar voren, vooral bij de jonge mensen. Zij hebben zo hun contacten met ‘anders denkende’ gelovige jongeren. Het is belangrijk dat we kunnen vertellen waar de Schrift ons duidelijk maakt hoe de Heer wil dat we samenkomen en met wie en waar we het avondmaal vieren.

In het gesprek dat volgde viel me op hoe eenvoudig de Heer het ons gemaakt heeft, als het gaat om de beginselen die Hij in zijn Woord heeft gegeven. Omdat het mogelijk ook anderen kan helpen in hun nadenken over deze dingen, heb ik onze gesprekspunten op papier gezet. Hier en daar heb ik wat aangevuld, waardoor ik hoop dat het allemaal nog wat duidelijker is geworden.

Het in praktijk brengen van onderstaande beginselen kan niet zonder voortdurende oefening van het geloof, biddende afhankelijkheid van de Heer en toetsing aan de Schrift. Ik maak er geen aanspraak op alle van belang zijnde aspecten van de tafel van de Heer voor het voetlicht te hebben gebracht. Wel denk ik dat de aspecten die in elk geval noodzakelijk zijn, aan de orde zijn gekomen.

### De Naam

Als de gemeente samenkomt tot de Naam van de Heer Jezus is Hij daar in het midden:  
*Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden (Matth. 18:20).*

Samenkomen tot zijn Naam wil zeggen dat Hij daar alle gezag heeft en bepaalt hoe alles gaat. Hij heeft zijn Woord en zijn Geest daarvoor gegeven.

Voordat iemand tot de Naam van de Heer Jezus kan samenkomen moet hij eerst geloven in die naam. Daardoor wordt iemand een kind van God:

*Maar allen die Hem hebben aangenomen, hun gaf Hij het recht kinderen van God te worden, hun die in zijn naam geloven; die niet uit bloed, niet uit de wil van het vlees, niet uit de wil van een man, maar uit God geboren zijn (Joh. 1:12, 13).*

Zoals er geen andere naam is waardoor we behouden moeten worden (Hand. 4:12), zo mag er ook geen andere naam zijn om samen te komen dan de naam van de Heer Jezus.

### Gedoopt tot één lichaam

Door de uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag (Hand. 2:1–4) zijn allen die in de Naam van de Heer Jezus geloven tot één lichaam gedoopt. De gelovigen zijn sinds die tijd leden van het lichaam van Christus. Samen vormen zij de gemeente van God:

*Want zoals het lichaam één is en vele leden heeft, en alle leden van het lichaam, hoewel vele, één lichaam zijn, zo ook Christus. Immers, wij allen zijn door één Geest tot één lichaam gedoopt, hetzij Joden hetzij Grieken, hetzij slaven hetzij vrijen, en ons allen is van één Geest te drinken gegeven (1 Kor. 12:12, 13).*

Het is hier de eenheid van het lichaam die alle gelovigen omvat. Paulus, die zelf niet in Korinthe aanwezig was, sluit zich erbij in door te spreken van “wij allen”.

### Het ‘lichaam’ plaatselijk

Het is onmogelijk om alle gelovigen op aarde op één bepaalde plaats bij elkaar te brengen en dan de eenheid van het lichaam in de praktijk te beleven. Wat wel kan, is dat de gelovigen in een bepaalde plaats de gemeente als lichaam vertonen. Zij laten op plaatselijk niveau zien, wat voor de wereldwijde gemeente geldt. Zo zegt Paulus tot de Korinthiërs:

*En u bent lichaam van Christus en ieder afzonderlijk leden (1 Kor. 12:27).*

Hij zegt niet dat zij hét lichaam van Christus zijn, want dat zou betekenen dat het lichaam van Christus, de gemeente, alleen in Korinthe te vinden zou zijn en dat er buiten de gelovigen in Korinthe geen leden van het lichaam te vinden zouden zijn. [Daarom staat het lidwoord ‘het’ in de

Telosvertaling ook tussen vierkante haken; dat geeft aan dat het niet tot grondtekst behoort.] Nee, de gelovigen in Korinthe zijn de plaatselijke weergave van het wereldwijde lichaam van Christus.

Als symbool van die eenheid gebruikt de Bijbel een brood. Als de gelovigen als gemeente samenkomen om het brood te breken aan de tafel van de Heer, laten ze zien wat ze zijn:

*Want wij, de velen, zijn een brood, een lichaam; want wij allen nemen deel aan het ene brood (1 Kor. 10:17).*

Wie nemen er deel aan het ene brood? Allen die leden van het lichaam zijn. Het gebeurt plaatselijk, maar in het ene brood worden de velen, dat zijn alle leden, gezien. Paulus spreekt hier weer van 'wij'. Het brood werd in Korinthe gebroken, maar hij was één met hen, hij was ook een lid van het lichaam en werd dus ook in dat ene brood gezien.

## Eerste conclusie

Een eerste conclusie is dat in het breken van het brood in een bepaalde plaats alle gelovigen gezien worden. De Heer wenst dat elke gelovige dat ook laat zien door deel te nemen aan de breking van het brood.

## Verdeeldheid

Een vraag die vervolgens beantwoord moet worden, is: waarom doen niet alle gelovigen wat de Heer wenst? Er zijn verschillende redenen. Een reden is de verdeeldheid onder de gelovigen:

*Maar ik vermaan u, broeders, door de naam van onze Heer Jezus Christus, dat u allen hetzelfde spreekt en dat er onder u geen scheuringen zijn; maar dat u vast aaneengesloten bent, een van denken en een van bedoeling. Want mij is over u bekend gemaakt, mijn broeders, door de huisgenoten van Chloë, dat er twisten onder u zijn. Ik bedoel dit, dat ieder van u zegt: Ik ben van Paulus, ik van Apollos, ik van Kefas, en ik van Christus (1 Kor. 1:10–12).*

Wat in Korinthe al aanwezig was, heeft in de loop van de kerkgeschiedenis gestalte gekregen in een veelheid van kerken en groepen met elk hun favoriete personen of leringen waardoor ze zich van anderen afscheiden. In die gevallen blijkt het vaak niet voldoende om een lid van het lichaam van Christus te zijn. Om bij die kerk of groep te horen moet je er lid van worden. Deze scheiding tussen gelovigen is niet goed te praten. Paulus vermaant de Korinthiërs over deze verdeeldheid. Hier wordt de eenheid van de gemeente niet zichtbaar.

## Gemeenschap

Een andere reden waardoor gelovigen niet aan de wens van de Heer gehoor (kunnen) geven, heeft te maken met tucht. Als een gelovige in zonde leeft of een dwaalleer heeft, mag hij geen deel nemen aan het avondmaal. Dit voert tot een volgende belangrijke overweging en die heeft te maken met de *gemeenschap* die in de breking van het brood wordt beleefd. Er staat immers:

*De drinkbeker der zegening die wij zegenen, is die niet de gemeenschap van het bloed van Christus? Het brood dat wij breken, is dat niet de gemeenschap van het lichaam van Christus? (1 Kor. 10:16)*

Het bloed van Christus is de basis van gemeenschap, de gemeenschap van het lichaam van Christus is het gevolg ervan. Door het bloed van Christus zijn de zonden vergeven van allen die in zijn Naam geloven:

*En Hij nam de drinkbeker, en nadat Hij gedankt had, gaf Hij hun die en zei: Drinkt allen daaruit. Want dit is mijn bloed van het nieuwe verbond, dat voor velen vergoten wordt tot vergeving van zonden (Matth. 26:27, 28).*

## Zelfoordeel en belijdenis van zonden

Zonde kan dus nooit samengaan met de breking van het brood, waarin de gemeenschap van het lichaam van Christus tot uiting wordt gebracht. Gelovigen die deel nemen aan de breking van het brood, zullen dat doen na het onderzoeken van zichzelf of er nog zonde moet worden beleden. Is er nog een zonde te belijden, dan moet dat eerst gebeuren. Zonde moet altijd worden beleden tegenover God, en als er een ander bij betrokken is, ook tegenover die ander. Pas daarna kan er aan God geofferd worden:

*Wanneer u dan uw gave offert op het altaar en u daar herinnert dat uw broeder iets tegen u heeft, laat daar uw gave voor het altaar en ga eerst heen, verzoen u met uw broeder, en kom dan en offer uw gave (Matth. 5:23, 24).*

## Tucht door de gemeente

Als er echter geen zelfoordeel en belijdenis van zonde plaatsvindt door de gelovige zelf, terwijl dat wel moet gebeuren, moet de gemeente de zonde oordelen:

*Doet de boze uit uw midden weg (1 Kor. 5:13).*

Dit zal altijd pas mogen gebeuren als alles is geprobeerd om iemand zijn zonde te doen inzien en tot belijdenis te brengen:

*Als nu uw broeder tegen u zondigt, ga heen, overtuig hem tussen u en hem alleen; als hij naar u luistert, hebt u uw broeder gewonnen. Als hij echter niet luistert, neem nog een of twee met u mee, opdat door de mond van twee of drie getuigen elk woord vaststaat. Als hij echter hun geen gehoor geeft, zeg het aan de gemeente; als hij echter ook de gemeente geen gehoor geeft, laat hij voor u zijn als de heiden en de tollenaar. Voorwaar, Ik zeg u: alles wat u zult binden op de aarde, zal gebonden zijn in de hemel; en alles wat u zult ontbinden op de aarde, zal in de hemel ontbonden zijn. Voorwaar, Ik zeg u tevens, dat als twee van u overeenstemmen op de aarde over enige zaak die zij maar zouden vragen, het hun ten deel zal vallen van mijn Vader die in de hemelen is. Want waar twee of drie vergaderd zijn in mijn naam, daar ben Ik in hun midden (Matth. 18:15-20).*

Waar het om gaat, is dat zonde geen vaste voet aan de grond mag krijgen in de plaatselijke gemeente die 'lichaam van Christus' wil zijn.

## Onttrekken aan ongerechtigheid

Als een plaatselijke gemeente weigert de zonde te oordelen, moet worden vastgesteld dat zij niet meer het kenmerk van 'lichaam van Christus' draagt. Dat vraagt van mij dat ik mij aan die plaatselijke gemeente onttrek:

*Laat ieder die de naam van de Heer noemt, zich onttrekken aan ongerechtigheid (2 Tim. 2:19b).*

Het beeld dat hier gebruikt wordt, is niet dat van een lichaam, maar van een huis:

*In een groot huis nu zijn niet alleen gouden en zilveren vaten, maar ook houten en aarden; en sommigen wel tot eer, maar anderen tot oneer. Als dan iemand zich van deze vaten reinigt, zal hij een vat zijn tot eer, geheiligd, bruikbaar voor de Meester, tot alle goed werk toebereid. Maar ontvlucht de begeerten van de jeugd en jaag naar gerechtigheid, geloof, liefde en vrede met hen die de Heer aanroepen uit een rein hart (2 Tim. 2:20-22).*

Uit dit gedeelte blijkt dat als ik mij ergens heb moeten onttrekken, de Heer vervolgens vraagt dat ik met anderen Hem aanroep uit een rein hart.

## Het altaar

Om te weten hoe dit in de praktijk uitgewerkt moet worden, is een aanwijzing van Paulus in 1 Korintheërs 10:18 een hulp. Hij verwijst naar de dienst in het Oude Testament:

*Kijkt u naar Israël naar het vlees. Hebben niet zij die de offers eten, gemeenschap met het altaar?*

Het altaar in het OT wordt ook wel de 'tafel des Heren' genoemd (Mal. 1:7). In het vervolg van 1 Korintheërs 10 gaat het om de tafel van de Heer. Een tafel is een beeld van gemeenschap. Door te eten van de offers die op het altaar werden geofferd had het volk van God gemeenschap met het altaar. Het altaar staat symbool voor de hele eredienst die er werd gehouden, inclusief het leven van alle dag van allen die eraan deelnamen. Zo heeft ook ieder die deelneemt aan de breking van het brood aan de tafel van de Heer gemeenschap met het geheel van de dienst die er wordt gehouden en met het leven van alle dag van allen die er aan deelnemen.

Ik zal dus daar willen zijn, waar men er zorg voor draagt dat God en de Heer Jezus geëerd worden en de heiligheid van het één zijn in Christus gehandhaafd blijft. Dat blijkt uit het benoemen en het weren of verwijderen van wat in strijd is met de Schrift.

## Tweede conclusie

Uit het voorgaande kan ik een tweede conclusie trekken: Het is belangrijk dat ik, voordat ik ergens de tafel van de Heer veronderstel, weet hoe men met tucht omgaat. Dit kan ik onderzoeken door na te gaan wie men er toelaat en wie men er buitensluit. Enkele kenmerken heb ik al ontdekt: dat alleen gelovigen mogen deelnemen, die zeker zijn van de vergeving van hun zonden en die niet in de zonde leven, geen dwaalleer hebben en niet zijn op een plaats waar geen tucht is. Maar er zijn nog enkele vragen waar ik graag een antwoord op wil hebben.

## Om welke zonden gaat het?

Wat zijn de zonden die in de gemeente niet mogen blijven bestaan? Waaraan moet ik mij onttrekken als die zonden niet worden geoordeeld?

Als het om zonden gaat die de basis van de gemeenschap van de gelovigen aantast: zonden die de Persoon en het werk van Christus aantasten. Hierbij onderscheidt de Schrift:

a. zonden die in de praktijk van het leven voorkomen en gehandhaafd blijven of worden goedgepraat. Het gaat niet om een *vallen* in de zonde, maar om een *leven* in de zonde. In 1 Korinthiërs 5:11 worden enkele voorbeelden genoemd, zonder te zeggen dat dit een uitputtende opsomming is: *Maar nu heb ik u geschreven, dat als iemand die broeder genoemd wordt, een hoereerder is, of een hebzuchtige, afgodendienaar, lasteraar, dronkaard of rover, u met hem geen omgang moet hebben, dat u met zo iemand zelfs niet moet eten.*

Actuele voorbeelden zijn: accepteren van ongehuwd samenwonen of homoseksuele verhoudingen, seks voor het huwelijk.

Waar vastgesteld wordt dat zonde een vast bestanddeel vormt in het leven van iemand die zegt een gelovige te zijn, is dat een loochening van het werk van Christus. Christus stierf immers onder het oordeel van God voor die zonde. Dan mag die zonde (en welke andere zonde ook) nooit meer deel uitmaken van het leven van een gelovige.

b. zonden die de Persoon van Christus aantasten:

*Ieder die verder gaat en niet blijft in de leer van Christus, die heeft God niet. Wie in de leer blijft, die heeft zowel de Vader als de Zoon. Als iemand tot u komt en deze leer niet brengt, ontvang hem niet in huis en begroet hem niet. Want wie hem begroet, heeft gemeenschap met zijn boze werken (2 Joh.: 9–11).*

De leer van Christus betreft de heerlijkheid van zijn Persoon. Elke dwaling die zijn heerlijkheid naar beneden haalt, bijvoorbeeld het loochenen van zijn eeuwig Zoonschap, of zijn waarachtige Mensheid, is een zonde waarmee elke gemeenschap moet worden verbroken.

Hetzelfde geldt voor Gods Woord. Het is onmogelijk Christus te hebben en tegelijk de volledige, volmaakte, foutloze inspiratie van het Woord van God of het volle gezag ervan op alle terreinen van het leven te loochenen of te betwijfelen.

*Ik betuig aan een ieder die de woorden van de profetie van dit boek hoort: Als iemand aan deze dingen toevoegt, zal God hem de plagen toevoegen die in dit boek beschreven zijn; als iemand van de woorden van het boek van deze profetie afneemt, zal God zijn deel afnemen van de boom van het leven en uit de heilige stad, van de dingen die in dit boek beschreven zijn (Openb. 22:18, 19).*

## Derde conclusie

Na het voorgaande overwogen te hebben kom ik tot een afrondende conclusie: Overall waar naar voornoemde beginselen wordt gehandeld, herken ik wat in de waarheid van het lichaam van Christus wordt voorgesteld. Dit herkennen kan niet zonder oefening gebeuren. Ook als ik die plaats gevonden heb, zal telkens de Schrift als toets moeten worden aangelegd om te zien of het ‘altaar’ nog steeds de bijbelse kenmerken heeft. Als dat niet zo is, zal er correctie moeten plaats vinden.

## Gemeentelijke dwalingen

Ik wil nog enkele opmerkingen toevoegen die mogelijk nuttig zijn bij het in praktijk brengen van het bovenstaande.

Er zijn gelovigen in allerlei kerken en gemeenschappen die het eens zijn met veel van wat ik hierboven aangegeven heb. In hun (kerkelijke) gemeenschap wordt fundamenteel kwaad niet getolereerd. Er is daar tucht bij zonde in leer of leven. Toch zijn ze naar mijn overtuiging niet op een plaats waar het altaar, de tafel van de Heer, is, omdat daar geen rekening wordt gehouden met het lichaam van Christus als een eenheid die door Hem als het Hoofd wordt bestuurd. Dat blijkt hieruit dat in sommige gevallen leden van het lichaam worden geweerd, omdat zij niet aangesloten zijn bij de betreffende (kerkelijke) gemeenschap. Het blijkt ook uit het ingrijpen in de rechten van de Heer bijvoorbeeld door zelf allerlei structuren aan te brengen, functies uit te delen door middel van stemming en het openstellen van activiteiten voor gelovigen, terwijl de Heer dat verbiedt.

Dit zijn dwalingen die we ‘gemeentelijke dwalingen’ kunnen noemen. Hierover schrijft br. W. Kelly in de brochure ‘de eenheid van de Geest’ op blz. 42:

We hebben echter niet het recht de waarheid van de Gemeente gelijk te stellen aan de waarheid van de Persoon van Christus Zelf, of een gemeentelijke dwaling gelijk te schakelen aan kwaad dat de Persoon van Christus aantast. Dan gaat men de Gemeente of Kerk verheerlijken, evenals Rome dat doet. En dat is geen geloof, maar fanatisme.

Bij ‘gemeentelijke dwalingen’ zien we vaak aan de ene kant oprechte erkenning van het gezag van Gods Woord, terwijl we aan de andere kant een praktijk zien die in strijd is met Gods Woord. We zien een eenmansdienst, een geprogrammeerde eredienst, een openbare dienst van vrouwen in de samenkomsten van de gemeente.

Ik kan zelf niet zijn waar dat gevonden wordt of waar men meent dat deze praktijken niet in strijd met de Schrift zijn. Maar het zou zonde tegenover de Heer zijn, als ik deze oprechte gelovigen, die op grond van Gods Woord menen het ‘gemeente zijn’ op die manier te moeten invullen, uitsluitend om die reden zou weigeren om deel te nemen aan de breking van het brood.

## Persoonlijk getuigenis niet voldoende

In een voorkomend geval is het noodzakelijk ervan overtuigd te zijn dat zo iemand voldoet aan de schriftuurlijke voorwaarden met betrekking tot de fundamentele waarheden over de Persoon van Christus en zijn werk. Het persoonlijk getuigenis van de betreffende gelovige is niet voldoende. Niemand kan worden toegelaten op grond van wat hij zelf zegt. Dat gebeurde zelfs niet met de apostel Paulus:

*Toen hij [Paulus] nu in Jeruzalem aankwam, probeerde hij zich bij de discipelen te voegen; en zij waren allen bang voor hem, daar zij niet geloofden dat hij een discipel was. Barnabas echter nam hem mee en bracht hem bij de apostelen en vertelde hun, hoe hij onderweg de Heer had gezien, en dat Deze tot hem had gesproken en hoe hij in Damaskus vrijmoedig had gesproken in de naam van Jezus (Hand. 9:26, 27).*

Als er een gelovige komt die we niet kennen, kan die gelovige door gelovigen die we kennen schriftelijk worden aanbevolen:

*Toen hij [Apollos] nu naar Achaje wilde doorreizen, moedigden de broeders hem aan en schreven aan de discipelen hem te ontvangen (Hand. 18:27).*

In andere gevallen kunnen twee of drie broeders met een onbekende gelovige spreken. Als zij dat in biddende afhankelijkheid van de Heer doen, zal Hij door zijn Geest en Woord duidelijk maken of ze te maken hebben met een oprecht kind van God of dat er bijbelse veranderingen zijn voor gemeenschap. Zij kunnen hiervan verslag doen aan de gemeente, waarna de gemeente voor Gods aangezicht tot een beslissing zal komen. De hele plaatselijke gemeente is verantwoordelijk voor aanvaarden of buitensluiten:

*Voorwaar, Ik zeg u: alles wat u zult binden op de aarde, zal gebonden zijn in de hemel; en alles wat u zult ontbinden op de aarde, zal in de hemel ontbonden zijn (Matth. 18:18).*

Het woordje ‘u’ staat in het meervoud. Met ‘u’ spreekt de Heer Jezus niet Petrus aan, maar het geheel van hen die gemeente vormen. Een belangrijke tekst als het gaat om buitensluiten van de zonde, is het voorschrift aan de Korinthiërs in een geval van hoererij onder hen. Zij krijgen ook als hele plaatselijke gemeente de opdracht:

*Doet de boze uit uw midden weg (1 Kor. 5:13).*

## Plaatselijke gemeenten niet los van elkaar

Uit de zojuist aangehaalde tekst, Mattheüs 18:18, blijkt nog iets. De Heer zegt niet: wat u in uw plaatselijke gemeente zult binden, zal in de hemel gebonden zijn. Hij spreekt over binden en ontbinden op aarde. Dat laat zien dat een gelovige die in plaats A wordt toegelaten, ook in plaats B wordt toegelaten. Hetzelfde geldt voor tucht die in plaats A voor een persoon geldt. Met een persoon die in plaats A onder tucht is gesteld, zal men in plaats B op dezelfde wijze handelen. Plaatselijke gemeenten zullen de besluiten van elkaar erkennen.

In zijn onderwijs aan de gemeente te Korinthe wijst Paulus verschillende keren op de onderlinge eenheid van plaatselijke gemeenten:

*Daarom juist heb ik Timotheus naar u toe gezonden, die mijn geliefd en trouw kind in de Heer is; die zal u mijn wegen, die in Christus Jezus zijn, in herinnering brengen, zoals ik overal in elke gemeente leer (1 Kor. 4:17).*

*Maar zoals de Heer aan ieder heeft toebedeeld, zoals God ieder geroepen heeft, zo moet hij wandelen. En zo verorden ik in alle gemeenten (1 Kor. 7:17).*

## Nogmaals: de Naam – niet inzicht als voorwaarde

Bij het voldoen aan deze verantwoordelijkheid mag inzicht in wat de gemeente als het lichaam van Christus is niet tot voorwaarde worden gemaakt voor deelname aan de breking van het brood. Br. Kelly schrijft hierover in de genoemde brochure, op blz. 39/40, de volgende behartigenswaardige woorden:

Laten we nu aannemen dat er een christen naar hen toekomt, die met hen de dood des Heren wil verkondigen, hoewel hij lid is van de vaderlandse kerk of een daarvan afgescheiden kerkgenootschap. Hij staat goed bekend als een kind van God en hij wandelt naar het licht dat hij heeft. Wat moet men nu doen? Als dit lid van het lichaam wordt geweigerd, zonder dat er een duidelijke reden is zoals kwaad in leven of leer – werpt men niet alleen een smet op hemzelf, maar ook op Christus. Het zou een loochening zijn van onze grondslag van samenkomen, ja van het ware Middelpunt van ons samenkomen. Als iemand een lid van het lichaam van Christus is en zijn godvruchtige wandel hiervan blijk geeft, is dat voldoende reden voor toelating. Sterker nog: het is de enige juiste reden! Want zelfs al wist iemand alle verborgenheden en bezat hij alle kennis, zelfs al had hij het geloof dat bergen verzette – dan *nóg* is *de naam van Christus de enige grondslag* (curs. GdK) waarop hij zich kan beroepen om toelating te vragen.

## Tenslotte

Ik hoop dat deze handreiking gebruikt wordt waarvoor zij is bedoeld: om, vooral jonge, gelovigen heldere, bijbelse uitgangspunten aan te reiken, die helpen bij de vraag hoe het zit met de tafel van de Heer. Een andere zaak is de toepassing ervan. Dit vraagt het beoefenen van een levende gemeenschap met de Heer, een aan de Schrift onderworpen wil en een in vertrouwen luisteren naar elkaar.

Deze handreiking is niet bedoeld als een handleiding met regels. Duidelijk omschreven gedragsregels bij deelnemen aan de tafel van de Heer liggen ons misschien wel, maar het is niet de manier waarop de Heer met ons omgaat. Ik heb daarom alleen willen aangeven wat Gods Woord zegt. Mocht iemand na het lezen van deze handreiking de indruk hebben gekregen dat ik meer heb gezegd dan we in de Bijbel lezen, laat het mij weten. Hetzelfde geldt voor dingen die ik mogelijk niet heb gezegd, terwijl daarover in de Bijbel wel duidelijke uitspraken staan.

Ik vertrouw erop dat van deze handreiking geen verkeerd gebruik zal worden gemaakt. Zij mag geen eigen leven gaan leiden, los van de Schrift. Van harte wens ik dat deze handreiking voor de lezer een hulp is, om aangaande de tafel van de Heer tot een bepaalde overtuiging te komen. Nog vuriger wens ik dat ieder zich voor die overtuiging alleen beroept op de Schrift.

Middelburg, 5 juni 2004  
Ger de Koning